

* § 4–0. Старажытныя вераванні і мастацтва

1. Першыя прыклады мастацтва на тэрыторыі Беларусі і ў свеце.

Насценныя роспісы. Капава пячора. Башкірыя, Расійская Федэрацыя

Петрогліфы на тэрыторыі дзяржаўнага помніка Ньюспэйпер-Рок. Юта, ЗША

Фрагмент неалітычнай керамікі з малюнкамі рыбы і рыбака. Лепельскі раён Віцебскай вобласці

1. Што такое гістарычныя крыніцы, якія іх віды вы ведаеце? У чым іх каштоўнасць для аднаўлення мінулага?
2. Да якога віду гістарычных крыніц належаць паказаныя помнікі? Пра што яны могуць расказаць гісторыкам?

2. Рэлігійныя ўяўленні насельніцтва Беларусі ў першабытную эпоху. Рэлігійныя ўяўленні насельніцтва Беларусі ў першабытную эпоху былі звязаныя з прыродай і навакольным светам. Людзі шанавалі сілы

прыроды, такія як сонца, месяц, вада, зямля і лес. Кожная з гэтых з’яў мела сваіх бостваў або духаў-заступнікаў, якім прыносіліся ахвяры і праводзіліся абрады, каб улагодзіць іх. Напрыклад, сонца лічылася крыніцай жыцця і цяпла, а духі лесу ахоўвалі жывёл і расліны.

Гэтыя вераванні фарміраваліся пад уздзеяннем умоў жыцця, навакольнага асяроддзя і сацыяльнага ладу першабытных абшчын.

Важным аспектам рэлігійнага жыцця было пакланенне духам продкаў. Перакананне ў тым, што душы памерлых працягваюць існаваць і могуць уплываць на жыццё жывых, было звычайным сярод першабытных народаў. Людзі здзяйснялі абрады, просячы ў продкаў дапамогі і абароны. Гэта магло праяўляцца ў рытуалах, звязаных з пахаваннем, дзе надавалася ўвага не толькі самому працэсу пахавання, але і наступным святкаванням у гонар нябожчыкаў.

Рэлігійныя практыкі ўключалі разнастайныя абрады, накіраваныя на забеспячэнне ўдачы ў паляванні, земляробстве і іншых аспектах жыцця. Напрыклад, падчас вясенніх свят праводзіліся рытуалы, закліканыя абудзіць прыроду і забяспечыць добры ўраджай. Абрады маглі ўключаць ахвярапрынашэнні, танцы і песні, якія выконваліся ў коле абшчыны.

Важную ролю ў рэлігійных уяўленнях адыгрывалі сімвалы і артэфакты. Татэмы, амулеты і іншыя прадметы часцяком выкарыстоўваліся для абароны ад злых духаў або для прыцягнення ўдачы. Гэтыя аб’екты маглі быць выраблены з дрэва, каменю або косці і часта мелі рытуальнае значэнне.

Рэлігійныя ўяўленні насельніцтва Беларусі ў першабытную эпоху былі шматгранныя і разнастайныя. Яны адлюстроўвалі глыбокую сувязь чалавека з прыродай і навакольным светам, а таксама імкненне растлумачыць нязвяданае праз міфы і абрады. Гэтыя вераванні сталі асновай для далейшага развіцця рэлігійных сістэм і культурных традыцый на тэрыторыі Беларусі.

1. Прывядзіце прыклады персанажаў беларускай міфалогіі. Параўнайце беларускіх міфалагічных істот з аналагічнымі персанажамі з іншых культур (напрыклад, лесавіка з ляснымі духамі іншых народаў).
2. Якія праявы культу продкаў мы можам назіраць у сучасным грамадстве?
3. Якія традыцыйныя беларускія абрады, звязаныя з прыроднымі з’явамі, вы ведаеце? Сфармулюйце іх значэнне ў кантэксце міфалогіі і культуры Беларусі.

3. Змены светапогляду ў неаліце і бронзавым веку.

Неаліт і бронзавы век сталі ключавымі перыядамі ў гісторыі чалавецтва, калі адбыліся змены ў светапоглядзе і сацыяльнай структуры грамадства. Гэтыя змены былі звязаны з пераходам ад вандроўнага спосабу жыцця да аселага, а таксама з развіццём вырабляючай гаспадаркі.

З’яўленне сельскай гаспадаркі змяніла стаўленне людзей да прыроды. Цяпер яны сталі залежаць ад ураджаю, што прывяло да ўзнікнення новых рытуалаў і абрадаў, звязаных з земляробствам. У неаліце ўзмацніўся культ урадлівасці, звязаны з зямлёй і жанчынай як сімвалам жыцця. З’явіліся новыя боствы, звязаныя з земляробствам, што адлюстроўвала змену жыццёвых умоў.

У бронзавым веку рэлігійныя ўяўленні ўскладніліся. Развіваліся пантэоны багоў, узнікалі новыя міфы і рытуалы. Умацавалася пакланенне богствам, звязаным з вайной, урадлівасцю і прыроднымі з’явамі.

Змены светапогляду ў неаліце і бронзавым веку адлюстроўвалі глыбокія трансфармацыі ў жыцці людзей. Пераход да аселага спосабу жыцця, развіццё сельскай гаспадаркі і металургіі спрыялі фарміраванню новых сацыяльных структур, рэлігійных уяўленняў і культурных традыцый. Гэтыя змены заляжылі асновы для далейшага развіцця чалавечай цывілізацыі.

1. Як пераход да аселага ладу жыцця змяніў грамадскія зносіны?
2. Як змянілася мастацтва ў эпоху бронзы ў параўнанні з неалітам?
3. Падрыхтуйце спіс пытанняў на тэму: «Як змены ў ладзе жыцця ўплываюць на светапогляд чалавека?»

ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ

У кожнай краіне існуе свая гісторыя камянёў. Больш за 500 валуноў Беларусі з’яўляюцца помнікамі язычніцкіх і хрысціянскіх культаў, прыроднымі аб’ектамі, з якімі звязаныя легенды, міфы, паданні і разнастайныя гістарычныя факты.

1. Адкуль на тэрыторыі Беларусі з’явіліся валуны?
2. Якія тайны захоўвае найвялікшы камень у Беларусі? Дзе ён месціцца?
3. Даведайцеся, дзе на тэрыторыі Беларусі існуе Музей валуноў. Распрацуйце рэкламны буклет для гэтага парку-музея пад адкрытым небам.

4. Матэрыяльная і духоўная культура насельніцтва Беларусі.

Успомніце з урокаў грамадазнаўства сутнасць антрапалагічнага і каштоўнаснага падыходаў да вызначэння паняцця «культура». Прывядзіце прыклады прадуктаў матэрыяльнай і духоўнай культуры першабытнага грамадства на тэрыторыі Беларусі.

5. Паўсядзённае жыццё насельніцтва беларускіх зямель у першабытную эпоху.

ПРАВODЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

1. Параўнайце паўсядзённае жыццё першабытнага насельніцтва Беларусі з жыццём першабытных людзей у іншых рэгіёнах Еўропы. Якія былі падобнасці і адрозненні?
2. Як першабытныя людзі выкарыстоўвалі рэсурсы навакольнага асяроддзя?
3. Стварыце карту рассялення першабытных плямёнаў на тэрыторыі Беларусі. Пазначце ключавыя археалагічныя знаходкі і месцы пражывання.